

דברי תורה מאת
רבי מנחם מנדל
פוזנרניץ שליט"א
(פר' בראשית
תשפ"ג - ביהמ"ד
באר ישראל)

גיליון נ'
פרשת בראשית
תשפ"ג

ויהי הבל – וקין היה

על שמחה ועצב וענייני הרהז והנשם ♦ ישמחו במלכותך שומרי שבת

שמחת השבת

ביום השבת שישו ושמחו כמקבלי מתן נחליאל. ביום קדוש זה, חוזרת כל הבריאה אל מקומה הנכון, ובא העולם אל תיקונו כמי שלא נתקלקל מעולם. ואם דבק האדם בקדושת היום, יוכל להשפיע מן האור הזה ולתקן את הבריאה בכל ימות השבוע. על כן – ישמחו במלכותך שומרי שבת, כי ימי שמחתכם – אלו השבתות.

שבת בראשית – השבת הראשונה בשנה, אין נאה הימנה מלדבר על אודות קדושת שבת קודש, הנזכרת בזו הפרשה בפסוקי 'ויכולו'.

הבה לי בנים

נפתח במעשה.

ידוע היה הרה"ק רבי יצחק מנעשכ"ז זיע"א – בנו של הרה"ק רבי מרדכי מנעשכ"ז זיע"א – כאחד מגדולי צדיקי דורו, ופועל ישועות בקרב הארץ. אלפים מישראל נמנו על חסידיו, ובכל שבת קודש היו באים הרבה מהם להסתופף בהיכלו בצילא דמהימנותא.

בין החסידים היה אברך אחד ושמו ר' אברהם, אשר היה קשור בלב ונפש עם רבו הגדול, אלא שצרה אחת העיקה עליו תמיד – כי לא זכה לפרי בטן. מדי פעם בפעם היה נכנס אצל הרבי ומבקש את ברכתו, ובכל פעם היה מקבל את אותה התשובה, "דער אייבישטער זאל העלפן – ה' יעזור", ומלבד זאת לא הוסיף כלום. וכך בכל פעם, היה שומע כעין הדברים הללו, "היה ה' בעזרך", ומעבר לזה לא דיבר עמו מאומה בענין, אלא רק בעניני רוחניות.

יום אחד, כשל כבר כח הסבל, ואותו אברך ר' אברהם כבר לא יכול היה לעמוד בקושי הנורא העובר עליו, וכך נכנס אצל רבו הצדיק מנעשכ"ז והתחנן לפניו: "אימרו נא לי רבינו, האם מן השמים נגזר עלי שלא אזכה לראות זרע של קיימא לעולם. אם כן – אנא, יוגד לי הדבר עתה, ולא אבקש עוד לעולם ברכה על זה. אולם עד כמה אוכל לשמוע בכל פעם כי ה' יעזור, תשובה הנשמעת לאוזני כביכול אין הדבר חשוב לעסוק בו".

השיבו הרבי בנחת: "האמת אומר לך, כי לפי ראות עיני אכן תזכה לראות בנים. אולם לא בקלות יעלה לך הדבר, כי אם בקושי רב, כי כך גזר רצונו יתברך". שמע האברך את התשובה, ושמר את הדבר.

לאו מן הכל אדם זוכה להיכנות

כך חלפו להן השנים, והנה יום אחד חלתה זוגתו במחלה קשה. כבר לא היו צעירים כל כך, והוא טרח

רבות ברפואתה, דרש ברופאים וברפואות, אולם מצבה הלך והחמיר הלך וחסור, ושערי השמים ננעלו בפני תפילותיו, עד שנגזרה גזירה והאשה נפטרה מן העולם.

כאשר שלמו ימי השבעה, שב ר' אברהם ונסע לנעשכ"ז, לשמוע מפי רבו מה יעשה עתה.

אמר לו הרבי: "הלא בחצרנו יושב יהודי העוסק בשדכנות, גש אליו ותשמע מאיתו הצעת שידוך, ובעזרת ה' מאשה זו תיפקד ותראה זרע של קיימא". עתה כבר הבין החסיד כי רבו הקדוש צפה את הכל מראש, וידע כי מאשתו הראשונה לא יהיו לו בנים, ומשום כך רק הפטיר בכל פעם כי ה' יעזור, כדי שלא לצערו בבשורה הרעה. אולם עתה עשה כפי ששמע, וניגש אל השדכן.

ואכן, היתה אשה אחת אשר ניאותה להינשא לו לאשה. אמנם צעירה היתה מר' אברהם בכמה שנים, אולם כאשר שמעה כי הרבי בעצמו הבטיחו שיראה בנים מאשתו החדשה, סברה וקיבלה.

בן זקונים

אולם, גם אז לא הוגדשה סאת צרותיו. חמש עשרה שנים תמימות המתינו בני הזוג לפרי בטן, ורק לאחר כל אותן השנים מלאות הצער והייסורים – נפקדו בבן זכר.

מה רבה היתה השמחה. מי יוכל לתאר את המיית הלב הגואה אחר שנים כה רבות של ציפייה. שמח האב ביוצא חלציו, ותגל האם בפרי בטנה. ויגדל הילד ויגמל, ובגיל שלוש נלקח אל בית התלמוד תורה, ומיד החל ללמוד בחשק ובשמחה, לחדוות הוריו המבוגרים.

עתה החל האב לחשוב מה יהא עם בנו בגדלותו. הוא עצמו כבר החל קרב לימי הזקנה, וחשב כי אמנם רווה הוא רוב נחת מבנו זה העוסק בתורה בהתמדה, אולם רוצה הוא לראות ממנו את המשך שלשלת הדורות. על כן עלתה בלבו המחשבה, כי מיד לאחר שיגיע למצוות, יבקש שידוך בעבורו וישיאנו אשה, וכך יזכה לראות ממנו דורות ישרים ומבורכים.

בן טוב היה הנער, השקיע כל כוחו ומרצו בלימודיו, והנה הגיע יום ה'בר מצוה'. בשמחה גדולה חגגו הכל עם האב הזקן את שמחת היכנס בנו לנועם עול תורה ומצוות. אך למחרת היום חלה הבן. והמחלה – לא מחלת ילדים פשוטה היתה, אלא מחלה קשה ומסובכת, אשר תרופה לא נמצאה לה.

ילך אצל חכם

בצר לו, עזב ר' אברהם את עיר מגוריו, ונסע לקראת

שבת לנעשכ"ז, במחשבה להיכנס אצל רבו רבי יצחק להזכיר את בנו לישועה, ולשאלו אותו לפשר הדבר, מה ה' יתברך שואל מעמו בשעה זו, ומה פשר הצרה הגדולה אשר ניחתה עליו עתה, לאחר שנים כה רבות של ציפייה לילד.

כך הגיע האברך לנעשכ"ז, ומיד עם הגיעו נכנס אצל הרבי לקבל מאיתו ברכת שלום. קיבלו הרבי בסבר פנים יפות, ושאלו לשלומו. וכאן כבר לא יכל החסיד להתאפק, ופרץ בבכי מר. אפילו להחזיק עצמו עומד כמעט ולא יכל, והוכרח להישען על השולחן כדי שלא יפול.

באה שבת – באה מנוחה

ראהו הרבי בשברון לבו ואמר לו: "נפש כי נאנחה, בא שבת בא מנוחה. הלא ערב שבת עתה, תבוא שבת – ותבוא המנוחה עימה". כה היו דברי הרבי ולא יסף. והחסיד הלך לאכסניה להכין עצמו לקראת שבת קודש.

ליל שבת קודש אתא ובא, והנה הגיע זמן עריכת השולחן הטהור אשר לפני ה'. חסידים רבים עמדו צפופים סביב השולחן, ואילו ר' אברהם עמד לו מן הצד. קשה היה בעבורו להתחבר אל חבריו השמחים בשמחת השבת, בהעלותו על לבבו את זכר בנו אשר מן הסתם עודנו שוכב מוטל על מיטתו ומתייסר בייסורים.

אך מסביבו עלתה השמחה על גדותיה, ההתלהבות גברה ועלתה לגבהי מרומים, עד שהחלו הכל יוצאים במחול ומרקדין רקידה של שמחה. וכאשר סערו הריקודים, פנה הרבי לר' אברהם ולחש לו באוזנו: "הלא שבת היום, וכי נשתכח מליכך מה שאמרתי בעניינה של שבת".

פנים חדשות באו לכאן

בתחילה לא הבין החסיד למה ירמזון דברי רבו. כל מה שזכר הוא את מה שנאמר לו באותו ערב שבת, כי באה שבת באה מנוחה. אך מרמיזת הרבי הבין שלא לכך כיוון, כי אם לדברים אחרים שנאמרו לו בהזדמנות אחרת. ואם הרבי שואל – יש להתאמץ ולזכור.

ולפתע השתנו פניו, השמחה ניכרה עליהן בבת אחת, והוא הצטרף אל מעגל הריקודים, והחל מרקד בשמחה עצומה. שמחתו גאתה והלכה, ממש השתפכה ממנו, ונראה היה כאילו שכח לגמרי את מצב בנו ואת הסיבה לבואו לכאן. היו מן החסידים שידעו לשם מה הגיע ואת מצבו הקשה של בנו, ולא הבינו כיצד פורצת ממנו פתאום שמחה כה גדולה, שמחה אמיתית הפורצת את כל הגבולות והגדרים.

יהיה, הרי עתה לא אוכל לעשות דבר, כעת הנני כאן והילד בבית, אשמח בקדושת השבת, וה' יעשה הטוב בעיניו. ואכן, שבת היא מלצוק - וישועה קרובה לבוא, יכולה היא שתרחה ובזכות השבת באה הבשורה הטובה היום".

לאחר כל זאת, נכנס החסיד אצל רבו להיפרד ממנו לשלום, והרבי אמר לו: "אברהם אברהם, כלל גדול למדת כאן, אשר ראוי לך לזכור בכל תהלוכות חיך; לעתים יכולה שבת קודש לעזור אף יותר משיכול הצדיק לעזור".

הוסיף הרבי וגילה לר' אברהם: "כאשר באת לכאן, ראיתי שאין בכוחי להושיעך. על כן אמרתי להזכירך את ענין השבת והשמחה בה, ועל ידי שמחת השבת - זכית לישועה, גם במקום שלא היו הדברים פשוטים כלל וכלל".

מפני מה יש להצטער על הגשמייות

זהו תורף המעשה הנפלא, ועתה נבוא להתבונן מעט בדברי קדשו של הרה"ק רבי יצחק מנעשכ"ז זצ"ל.

הנה, את הישועה ודברי העידוד הלבשי הרבי בענינים של קין והבל, ובביאורו מפני מה נזכרה לשון 'ויהי' אצל הבל, אשר לשון צער היא. ואמר, כי בעבור הבל היה זה צער לעסוק בענינים גשמיים.

אולם, תורה היא וללמוד אנו צריכים; הלא אם נתן הקדוש ברוך הוא להבל מקנה רב ורכוש גדול, מדוע לא ישמח במתנת חלקו אשר מתנת שמים היא. הלא ידוע בתורת החסידות כי גם בגשמיים יש לשמוח, באשר ניתן לעשות מן הגשמיים רוחניות. והרי באמת כך עשה הבל עצמו, אשר הביא מבכורות צאנו ומחלביהן והעלה אותן לקרבן לפני ה', ויהי לריח ניחוח לפניו יתברך. אם כן מדוע יש לראות דבר זה כדבר צער.

אשרי תבחר ותקרב

קודם שנביא יישוב לזה, נקדים מעשה נפלא, שסיפר הרב שבתי סלבוטצקי שליט"א מן העיר אנטוורפן. ידוע כי עיר זו הינה מרכז גדול למסחר ביהלומים ואבני חן, ובשנים עברו היה רוב מסחר היהלומים מרוכז שם. ורבים מאחינו בני ישראל ראו ברכה בעסקיהם במלאכה קלה ונקייה זו.

אחד מהם, היה יהודי אחד אשר הגיע לשם מגרוזיה - היא גאורגיה. במשך הזמן הצליח ר' שבתי ליצור עמו קשר טוב, ועל ידי זה השפיע עליו להניח תפילין ולאכול מאכלים כשרים, ולהתחזק בכל עניני היהדות.

מצוה גוררת מצוה

אולם, מצוה אחת לא הצליח ר' שבתי להשפיע עליו שיקיים. שמירת שבת - קשה היתה מדי בעבורו. רבים מן הסוחרים בבורסה היו פותחים את עסקיהם בשבת, וביום השבת היו באים תיירים רבים אל העיר, ובדרכם היו רוכשים תכשיטים, וכטענתו, היה יום השבת מסוגל ביותר לעסקים, רח"ל.

אכן, גם אותו יהודי לא יכול היה להימלט ממה שאמר חז"ל (אבות פרק ד משנה ב) שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה. שהרי כל העושה מצוה, נעשה רוחני יותר וקושר לקדוש ברוך הוא יותר, ואין טבעו הרוחני מניח לו לעשות כנגד רצון ה' חלילה. ועצה יעוצה היא לכל יהודי העומד בפני נסיונות בעבודת ה', כי יוסיף ויעשה מצוות אחרות, ועל ידי זה יתאזר בגבורה רוחנית ויקבל כוחות חדשים.

לעומת זאת, כאשר נכשל אדם בעבירה, אזי מלבד מה שבזרעו במעשיו משחית מחבל הממתין לו להיפרע ממנו רח"ל, הרי שגם החומר שלו נעשה עכור יותר, וממילא קשה היא המלחמה יותר משהיתה קודם לכן.

ואכן, גם על אותו יהודי השפיע כח המצוה, ויום אחד ניגש הוא לר' שבתי ובשורה טובה בפיו, כי החליט שלא יפתח יותר את חנותו בשבת. שמח ר' שבתי מאוד והתרגש לשמע הדברים, והמתין לראות האם

אלא, פירש רבינו כן; צדיק היה הבל, ומצד עצמו לא היה עוסק כלל בעניני העולם הזה, אלא שהוכרח לכך מחמת היותו בעל גוף גנוף. על כן הלך ועסק ברעיית צאן, כפי שמצינו באבות הקדושים שבחרו לעצמם מלאכה זו. אולם גם ביעקב אבינו נאמר (בראשית לג יז) 'יָבֵן לוֹ בֵּית וּלְמִקְנֵהוּ עֲשֵׂה סֶכֶת עַל כֶּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם סֶכֶת', ופירש שם רבינו האור החיים הקדוש, כי היה הוא הראשון אשר חמל על צאנו ובנה בעבורם מקום לשבתם, לכן נקרא המקום על שם אותן הסוכות. ועל כל פנים לפי דרכנו למדנו מה שפירשו חז"ל שם, כי לו לעצמו בנה בית קבוע - בבחינת בית מקדש לתורה ולתפילה, שישב שם ויעבוד את ה', אבל למקנהו וקנינו עשה רק סוכות ארעי, כי העסק במקנה וקנין היה אצלו טפל וארעי, כסוכה שהיא דירת עראי.

וכך גם אצל הבל הצדיק, היה עסק הצאן טפל וארעי, כי רק בחיים רוחניים בחר לו. וזהו 'ויהי הבל רועה צאן', צער הוא לו, כי מה לו ולעסק בהמהות. ואילו 'קין היה עובד אדמה' השמח במלאכתו, ואף שגם הוא רצה ברוחניות, מכל מקום שמח היה גם בגשמיים.

נע נד - בזה וזכא

משום כך, כאשר הרג קין את הבל והענישו הקדוש ברוך הוא על מעשיו הרעים, נפרע ממנו בשני חלקים אלו, ואמר לו (בראשית ד יב) 'נָע וְנָד תִּהְיֶה בְּאָרֶץ, 'נע' ברוחניות, ו'נד' בגשמיים. כי לא תהיה לו מנוחה בעולם, לא בעניני העולם הזה, ולא בעניני העולם הבא.

כאשר שמע זאת קין, בכה לפני הקדוש ברוך הוא ואמר (שם פסוק יג) 'גָּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשֹׂא' - 'האם נסגרו

ואם דבק האדם בקדושת היום, יוכל להשפיע מן האור הזה ולתקן את הבריאה בכל ימות השבוע. על כן - ישמחו במלכותך שומרי שבת, כי ימי שמחתכם - אלו השבתות

בפני דלתי התשובה, עד שריחים עליו ריבונו של עולם, וראה את חטרתו וצערו על חטאתו, ו'יָשֵׁב בְּאָרֶץ נֹד' (שם פסוק טז), שוב אינו 'נע', כי אם 'נד' לבד. אך גם בזה לא היה די לו לקין, ובכה לפני ה' (פסוק יד) 'וְהָיָה כֹל מַצְאֵי יַהֲרָגֵנִי', האם נגזר עלי לחיות כחייית הארץ העלולה למות ולהיטרף בכל רגע. כי הבין קין שלא די לו בחיי גשמיים, ומוכרח הוא לזכות גם למעט רוחניות, ולקשר איתן עם ה' יתברך, כדי למצוא נופש נפשו, ואילו ריבוי נכסים - מרבה דאגה, ולא ימצא בו האדם שלוה.

אות השבת

גם על כך נענה מאת ה', 'וַיֵּשֶׁב ה' לְקִין אוֹת' (שם פסוק טו). ומהו אותו האות - פירש רבי יצחק מנעשכ"ז, כי זהו אות השבת, אשר אות היא לעולם בינו יתברך ובין בני ישראל. כי הרוצה ברוחניות, החפץ בחיים נטולי דאגות - ישמור שבת קודש כהלכתה וישמח בה. 'ישמחו במלכותך שומרי שבת'.

כאן סיים הרבי את דבריו ואמר, 'אם לקין עזר אות השבת להצילו, ודאי יהודים מבני ישראל השומרים את השבת מתוך שמחה יכולים לצאת מכל הדאגות ולהסיח ליבם מהן'.

יכולה היא שתרחה

אלה הדברים אשר סיפר ר' אברהם לפני החסידים, וכאן אמר: "דברי תורה אלו, שמעתי מפי רבינו בפרשת בראשית לפני שנים הרבה. חיזוק גדול לקחתי מהם, והבנתי כי אם רצוני להחזיק מעמד בתוקף הנסיונות, עלי לחזק עצמי בשמירת השבת ובשמחה בה, ואכן כך פשיתי. אולם במרוצת השנים נשכחו הדברים מלבי. אלא שעתה הזכירני הרבי את דבריו בשנית, ומיד אמרתי לעצמי, כי יהיה אשר

וכך גם לאחר ששכחו הריקודים, לא פסקה השמחה ממנו, וכל השבת נותר שמח וטוב לב.

במוצאי שבת, לא מיהר ר' אברהם לנסוע בחזרה לביתו במצב כזה, והחליט להישאר לסעודת מלווה מלכה יחד עם הרבי, ורק ביום ראשון לאחר שיתברך לשלום מאת רבו - ילך וישוב לביתו.

אולם, מה רב היה אושרו, כאשר מיד בבוקר הגיע מברק מביתו, המבשר לו כי ברוך ה' הוטב מצב הבן מאוד, הוא התחזק והתאושש, ובעזרת ה' קרוב הוא להתרפא לגמרי.

עתה, כאשר כבר נשמעה הבשורה הטובה בחדר, ניגש אליו אחד ממידעיו ושאלו: "ספר נא לנו, מה אמר לך הרבי בליל שבת אשר רומם אותך כל כך. הלא קודם לכן נדמה היית כצל אדם, שבור ורצוף ומדוכא, כאשר כל החסידים שסביבך ששים ושמחים. והנה ברגע אחד נדלק בך ניצוץ של אורה, אשר עד מהרה נעשה לשלהבת העולה מאליה, כלפידי יבער. מה אמר לך הרבי, ולמה כיוון בדבריו".

פרט שהוא צריך לכלל

אמר ר' אברהם: "אספר לך. לפני כחמש עשרה שנה באתי אצל רבינו לשבת. היה זה כבר שנים רבות לאחר שנשאתי אשה בזיווג שני, ועדיין לא נראתה הישועה באופק. נכנסתי אל הקודש, ואמרתי לפני הרבי, 'אין שום ספק בלבי כי כל מה שעושה ה' יתברך - הכל הוא לטובה, אין בלבי שאלות והרהורים חלילה, אולם שאלה אחת מנקרת בתוכי. עד מתי? מי יוכל לעמוד ביטורים כאלו'.

השיבני הרבי, 'המתן לשבת, ואז אענה לך על שאלתך הנכונה'.

כך הגיע ליל שבת, הרבי ישב אצל השולחן ואמר 'תורה' מעצמי הבנתי, כי בוודאי אין כוונת הרבי לקרוא לי לפני כל החסידים ולענות לי באופן פרטי, אלא ודאי בתוך דברי קדשו תהיה גם תשובה המכוונת בעבורי. וכך הטיתי אוזני כאפרכסת לשמוע דברי חכמים.

קרבתו קין והבל

בדבריו עסק הרבי בפרשת בראשית. ארוכה היא הפרשה, ונפרסת על פני תקופה של שנים רבות, ובה ענינים רבים ונכבדים, ובהם תולדות אדם וחווה - קין והבל. כאשר מתארת התורה אותם ואת מעשיהם, אומרת היא כך (בראשית ד ב), 'וַיְהִי הַבֶּל רֹעֵה צֹאן וְקַיִן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה'. והמשך המעשה ידוע הוא, קין הביא קרבן לה' ממה שעסק בו, וגם הבל ראה והביא קרבנו מתוצרת מלאכתו. אולם בעוד קרבנו של הבל היה מן המשובח, מבכורות צאנו ומחלביהן - הביא קין מן הגרועים שבפירות האדמה, הוא זרע הפשתן. ראה ה' וקיבל את קרבן הבל, ואילו אל קין ואל מנחתו לא שעה. ואז חרה אפו של קין, והרג את אחיו בחמתו. כך שני אנשים היו בעולם, ולא יכלו לסבול זה את זה, עד שנהרג אחד מהם.

מדוע נתחפכו לשונות הצער והשמחה

והנה דרשו חז"ל (מגילה י: ב) כי אין 'ויהי' אלא לשון צער, 'וי' וגם כאן בפסוק זה הפותח ב'ויהי', לבסוף אירעה הרציחה הראשונה בעולם. [ואמנם מסקנת הגמרא כי רק 'ויהי בימי' מוחלט הוא ללשון צער, ומכל מקום על פי רוב כך הוא גם ב'ויהי' לבדו]. ואילו 'והיה' - לשון שמחה הוא (ראה ויקרא רבה יא ח), כי כאשר נוטל האדם את מה ש'היה', ומוסיף לו אות ו' המהפכת בלשון המקרא את העבר לעתיד, הרי זה אות על כך שאדם זה שמח בחלקו ומרוצה ממצבו.

אמנם - הקשה הרבי מנעשכ"ז - כאן רואים אנו דבר שיש לעמוד עליו, כי לשון 'ויהי' נאמרה דווקא על הבל, 'ויהי הבל רועה צאן', ואילו על קין נאמר 'היה' - 'קין היה עובד אדמה'. ולכאורה, הרי הבל היה האדם השלם והטוב, והוא שהיה ראוי לו לשמוח, ואילו קין נפלו פניו מצער, ולכאורה מצינו כאן הפך הדברים.

צערו של הבל - על הצורך בעסקי העולם הזה

אכן יעמוד היהודי בהחלטתו. ובאמת, שבוע אחר שבוע היה האיש סוגר את חנותו בגבורה בצהרי היום השישי, והולך לעשות את השבת בביתו.

'שבת הגדול'...

יום ראשון אחד, הגיע האיש אל הרב וביקש לשוחח עמו בדחיפות. על פניו ניכרה סערת רוחו, והוא אמר: "אוי לי כי נכשלתי", וכאן פרץ בבכי מר. לשאלת הרב השיב, כי אתמול היתה שבת, הנקראת אצל סוחרים אנטוורפן בשם הנכבד 'ביג שבת' - מעין 'שבת הגדול'. אולם שלא כפי שבת הגדול האמיתית, אשר בה קונים ישראל ישועות נצח, ויוצאים מעבדות לחירות - הרי ששבת זו המדוברת כאן היתה בענייני ממון וגשמיות. כי פעם אחת בשנה היתה נערכת מכירה גדולה בהנחות מפליגות, וקונים רבים מאוד היו מתקבצים לקנות את תכשיטים דווקא ביום זה. "חשבתי לעצמי" - אמר היהודי - "כי אם לא אעבוד בשבת הזאת, אפסיד בידים רווחי שנה שלימה. אולם קבלה היא קבלה, ומאחר וגמרתי בדעתי בהחלטה נחושה שלא אעבוד בשבת - הרי שכך אעשה. אולם הבעל דבר לא טמן ידו בצלחת, ולאורך כל אותו היום לא הרפו ממני מחשבותי. בליל שבת סיימתי את הסעודה והלכתי לשכב על משכבי, אולם שרעפי לא הניחו לי להירדם, מכל עבר ופינה נראו שטרות כסף זורחים כנגדי ומבקשים מאיתי רק להושיט יד וליטול אותם, והיצר בקרבי מזהירני כי אם לא אלך אל החנות אפסיד רווחים עצומים. בבוקר הלכתי לבית הכנסת להתפלל, אך לא יכלתי לכוון אפילו בתיבה אחת מתיבות התפילה, וכך חלף הזמן עד סיום התפילה.

בדרכי הביתה, רציתי לילך בדרך אשר ממנה אין רואים את החנויות, אך כאן כבר לא התאפקתי, ורגלי הולכיני אל הבורסה, אל המקום שבו חנותי עומדת. עמדתי ברחוב, מביט בתורות הארוכים שבפתחי כל החנויות. הכל קונים ומוכרים כאחוזי תזזית, רק חנות אחת עומדת שוממה - היא החנות שבבעלותי. והנה ניגש אלי אחד ממיודעי משכבר הימים, אשר הבחין בי מרחוק וצעק אלי, 'מה איתך, להיכן נעלמת בתקופה האחרונה. האם יצאת לגימלאות?' ואני משיב לו, 'החילתי לשמור שבת, כי היא מקור הברכה'. והלה אינו מוותר, וצועק, 'האם נסתתרה בינתך, וכי אינך יודעת כמה הינך מפסיד על שום שחנותך סגורה היום. יודע אתה כמה כסף מונח בקופתנו עכשיו? ואני מביט בו נבוך, כאילו לא יפתח פיו, אבדו עשתונותי ואיני יודע מה אענה לו. ברוב שרעפי בקרבי, עמדתי משתומם, והלה המשיך להכות על הברזל בעודו חם והציע, 'וכי מה הבעיה, הלא תוכל לומר לאלוהיך, כי כל השבתות סוגר אתה את החנות בשבילי, ולמה לא יתן לך שבת אחת בשבילך. וכי כיצד אפשר לסגור את החנות ב'ביג שבת'.

באותו רגע כמעט התפתיתי לדבריו, אולם תכף ומיד התגברתי, ונסתי על נפשי מן המקום. רצתי אל ביתי, לא ברכתי את רעיתי וילדי בברכת 'שבתא טובא', אלא מיד חטפתי בקבוק וקידשתי עליו. ומוכן, כי לא על יין נערך הקידוש, כי אם על 'ויסקי' משובח מלוא הכוס. כך מזגתי לי כוסית אחר כוסית, עד אשר כיליתי את הבקבוק כולו. ראשי היה סחרחר עלי, תכשיטים ויהלומים ריצדו לנגד עיני, וכל מחשבותי אך ורק על ממון ודבר הגורם לממון. כאן הכריעני המשקה החריף, בקושי רב מצאתי את הדרך למיטתי, ומיד השתרעתי עליה לשינה ארוכה וערבה, ממנה לא קמתי עד למחרת בבוקר. נס מן השמים הוא כי שלום ביתי לא הופר מחמת כך, וכשקמתי לא העירה לי נוות ביתי מאומה על כל אשר נעשה. ומיד באתי אליך כבוד הרב, כדי שתורה לי מה אעשה."

תמה ר' שבתי ושאל: "ומה בקשתך, מה רצונך שאומר לך".

והיהודי לעומתו אינו מבין: "הלא צריך אני לתקן את אשר עיוותתי, הרי לא התפללתי מנחה, לא אכלתי

סעודה שלישית, וכי כך היא צורתה של שבת. איך אוכל לתקן מעשה נורא כזה?".

לשמע הדברים, מלאו עיניו של הרב סלבוטיצקי דמעות. הוא אחז בזרועו של היהודי הפשוט והמיוחז, וזעק באוזניו: "אתה בוכה על מה שעברת - דע לך שאני בוכה שבעתיים. ראו ברירה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמנו. הבה ואשווה את השבת שעברה עלי לשבת שעברה עליך. אמנם קמתי בבוקר, צעדתי אל המקווה והתפללתי כרגיל, אולם שבת כזו כפי שעברה עליך - לא חוויתי מעולם. לעמוד בנסיון כה גדול ולשמור את השבת - לכך לא זכיתי. כל הון שבעולם לא יוכל להוות תמורה בעבור שבת מופלאה כשלך. אמנם אני עצמי שומר שבת כבר שנים רבות, אולם מעודי לא נדרשתי למסור את נפשי על שמירתה כמך. כך נולדתי, וברוך ה' המשכתי באותה הדרך. אולם אתה, יחיד בדור אתה במסירותך בעבור השבת, ומי ישווה לך בזה. תיקון מבקש אתה, אין לך צורך בשום תיקון."

צער במקום שמחה

מעתה, בין נבין את אשר לפנינו. לעתים אין בידנו את כלי המידה המכוון, כדי לדעת מהי שמחה ומהו צער. אכן, פעמים שאדם חושב רק על מצבו הגשמי, ובכדי לשוות את ה' לנגדו, ולהסיע מלבו את הדאגות והמפריעים לו בעבודת ה' - נצרף הוא לשמות מעט 'משקה' ולילך לשכב לישון, ולאחר מכן יימלא לבו צער על שמיעת מעבודת ה' בתפילה ובתורה. ואז רואה הוא את מצבו בבחינת 'ויהי' - לשון צער.

**זהו אות השבת, אשר אות היא לעולם
בינך יתברך ובין בני ישראל. כי הרוצה
ברוחניות, החפץ בחיים נטולי דאגות -
ישמור שבת קודש כהלכתה וישמח בה.
'ישמחו במלכותך שומרי שבת'**

כך נוכל לומד לפי ערכנו על הרגשתו של הבל. בתחילה כאשר היה רועה את צאנו, נמלא לבו צער על כך שנצרף הוא למעט ממלאכת שמים ולעסוק בענייני העולם. אולם באמת זכה על ידי זה למדרגות רמות ונישאות, כאשר האות והמופת לכך הוא הקרבן אשר עלה לו לרצון לפני ה'. ואכן, קרבן זה בא לו מתוך צער, ולמסירות נפש גדולה הוצרך בעבורו, שהרי באמת לבסוף נהרג על ידו. אולם אליבא דאמת, ראוי היה לשמוח שמחה גדולה על שזכה לבוא לידי כך.

רוח וגשם

אכן, אין כל השבתות שוות; לאו בכל שבת זוכה אדם להתלהבות ושמחה, ולעתים נצרף הוא למסירות נפש. אולם הצד השווה שבהן - שראוי לו לאיש ישראל לשמוח בהן.

והנה, שבת בראשית סמוכה היא ליום שמיני עצרת, אשר בו מתחילין להזכיר גבורות גשמים, 'משיב הרוח ומוריד הגשם'. ויש כאן רמז לענייני הרוח והגשם, אשר פעמים אין האדם יודע להשוות משקלותיו בהם ולמצוא את החלק הראוי לכל אחד מהם.

קין היה מחובר יותר אל ענייני הגשם שבעולם הזה, ואילו הבל היה מקשר עצמו לעולם הרוח. וכמה מוסרים נוכל למוד מפרשה זו.

מריבים בנחלת שני עולמות

בבלי יקר - אשר כשמו כן הוא, פירוש יקר על התורה - כתב דברים נפלאים המאירים את פרשת מעשה קין והבל.

את פירושו פותח רבינו בשאלה על הפסוק (בראשית ד טו) **'וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרִי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַה'...** אשר לא נתפרש בכתוב מהם אותם הימים

האמורים, ואימתי בא קיצם.

ומפרש על צד הרמז, כי קין והבל חלוקים היו בשאלה היסודית והשוויונית, מה יעשה אדם ויזכה לשלימות; האם ישקיע כל עמלו בענייני העולם הזה, או שיעזוב את הבל זה העולם בעבור החלק הצפון לו לעולם הבא.

קין היה עובד אדמה, לא רק על שום הפירות שהיתה מגדלת בעבורו, אלא את הרגשת הקביעות אהב, את אדמת העולם ואת כל קניינו אשר על פני האדמה, כי על ידו יוכל לקנות הצלחה ועושר, ובזה היתה שמחתו.

אולם הבל ביכר את העולם הנצחי על פני העולם החולף, ולא שמח כלל בקנינים המדומים, אלא זכר כי העולם הזה דומה לפרוודור בפני העולם הבא, ויש לו להתקין עצמו בפרוודור כדי להיכנס לטרקלין, כי רק שם תושג התכלית.

משום כך, העדיף הבל להיות רועה צאן, כדי להתבודד ולעסוק במושכלות הרוחניות, ובכדי להקריב קרבנות מן הבהמות המשובחות, וכפי שעשו יעקב אבינו ודוד המלך שבחרו לעצמם מלאכה זו. ובזה ניכר היכן היתה עיקר מחשבתו.

ויתכן לומר - כך מפרש רבינו הכלי יקר - כי חלקו קין והבל את שני העולמות ביניהם, וכפי שאמרו חז"ל (תנא דבי אליהו **זוטא** פרק יט, הובא ברש"י בראשית כה כב) על יעקב ועשו, שנטל עשו לחלקו את העולם הזה, ואילו יעקב ביכר על פניו את עולם הנצח. ועל כך אמר יעקב לעשו (בראשית לג יד) **"עֲבֹר נָא אֲדֹנִי לִפְנֵי עֲבָדְךָ"**, כלומר, יטול עשו את חלקו בעולם הזה תחילה, ולאחר מכן יבוא יעקב ויטול את חלקו משלם בעולם הבא, וידו אוחת בעקב עשו, דהיינו שאחר יציאת עשו ובסוף ממשלתו - יבוא יעקב ויטול את שלו.

ומעתה, כך יש לפרש את מה שאמרו חז"ל (בראשית רבה כב ז) כי חלקו קין והבל את העולם, ונטל קין את הקרקעות והבל את המטלטלין. והרמז בזה, כי קין ביקש לחלק את הקרקע המוצקה שתחת רגליו, זהו העולם הזה שהיה סבור כי שלו הוא לעולם, ואילו הבל ראה את כל ענייני העולם הזה כולם כאותה קרקע שאי אפשר לקחתה ממקום זה למקום אחר, כי לא במותו יקח הכל, על כן ביקש לו את המטלטלין - אלו הן מצוות ומעשים טובים אשר עומדות לו לאדם בעולם הבא ומיטלטלות עמו לשם. מוטב היה לו להיות רועה צאן המתבודד במדבריות וחושב מחשבות בהשגחה ה' יתברך על בריותיו. וכל זאת מתוך הבנה כי חיי האדם בעולם זה קצובים הם, ואם כי באותו הזמן חיו בני האדם שנים רבות, אך רגל גם היו גיעתו לסופו, ומשום כך העדיף לבנות את ביתו האמיתי שבעולם הבא, וראה עצמו בזה העולם כאורח נטה ללון, וידע כי לא ירד אחריו כבודו.

לעומתו קין - כשמו כן הוא, עסק בקנינים הזמניים, ואגר ממון ונכסים.

זכור את בוראך בימי בחורותיך

בנוהג שבעולם, אלו הרודפים אחר הממון, קשה בעיניהם ליתן צדקה, וגם הקרבת קרבן לה' אינה קלה בעבורם. יצר פלאי הוא יצר הממון, הגורם לבני אדם לשמוח בממון אשר אינם משתמשים בו כלל, ואינו אלא מספרים הכתובים בחשבונותיהם, והרי עדיף היה להם עשרת מונים לקחת את אותן המעות וליתן לצדקה. ובזה היו אוגרים עשירות גדולה בשמים, אך בגודל טעותם אינם עושים כך. ומשום כך, רק כאשר באים ימים אשר אין בהם חפץ, בימי הזקנה כאשר נוכחים הם לדעת כי חבריהם הולכים לעולמם בזה אחר זה, ועוד מעט גם תורם יגיע - אז מואילים הם בטובם ליתן מעט ממון לצדקה ולקרן ולשאר מצוות. וזוהי בחינת "המלוה לעני בשעת דוחקו" (ראה חגיגה ה), היינו דוחקו של הנותן, כי רואה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב עמו להעלות לעולם העליון, ורק אז הוא עומד וממציא מעות לאותו עני.

קץ ימים – וקץ הימים

על כך רמז הכתוב באומרו 'ויהי מקץ ימים', כי אכן היה הדבר בסוף ימיו של קין, אשר אז היא השעה שמתעורר האדם בה לזכור כי יש קץ ותכלית לכל המעשים, וגם אם רכש ערים ומדינות למקנה קנינו, הרי מכל מקום לא יועילו לו כל אלה כלום כשיבוא קץ כל בשר לפניו יתברך, ומיד כאשר יעצום עיניו יבואו בניו ויחלקו ביניהם כל נכסיו כבר בתוך שבעת ימי האבל, ואפילו אם היה חוזר בדרך זו שהלך בה – אשר עד עתה איש לא שב ממנה – הרי לא כבר לא יהא לו מאומה, כי הכל נלקח מאיתו. ואילו כאשר יחיו המתים לעתיד לבוא – הרי כבר לא יצטרכו לדברים אלו, כי יתעדנו על הטוב הנצחי לעולם.

ומוסיף רבינו לדקדק, כי נאמר בכתוב 'מקץ ימים', להבדיל מן הגאולה העתידה הנקראת בדברי הנביאים (דניאל יב) "קץ הימים", והביא מדברי חז"ל (ראה בזוהר הקדוש ח"א דף נד. שם ח"ב דף נד. ובזוהר חדש ח"ב דף ו.) שאמרו כי קין היה מסטרא בישא, לכן נאמר בו 'מקץ ימים'. והביאור כאמור, שלא חש קין לחיי העולם הבא ולקץ הימים, אלא רק לאחרית ימיו – הוא קץ הימים.

טעם החילוק בין קרבתו קין והבל

על כן עמד קין ועשה כאותו עבד הנותן דורון למלך מן הפירות הגרועים העומדים להרקיב, אחר שאכל בעצמו את כל הפירות המשובחים. וכפי שדרשו חז"ל (בראשית רבה כב ה): "ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה" – מן הפסולת, לאריס רע שהיה אוכל את הבכורות, ומכבד למלך את הסייפות".

והנה אמרו חז"ל כי קרבנו של קין היה זרע פשתן, ומביא בזה רבינו רמז נאה מספר צרור המור (פרשת בראשית), כי אותיות תיבת 'קרבן' במלואן – קו"ף רי"ש ב"ת נו"ן – סופיהן עולה 'פשתן'. אמנם כותב רבינו כי בדווקא נרמז סוג הקרבן בסופי האותיות, משום שכאמור הלך קין תמיד אחר סופו של דבר ולא הביא את הקרבן בראשיתו, אלא באחרית ימיו.

אולם הבל הביא מבכורות צאנו ומחלביה, מן המשובח שבעדרו, לא משום שראה עצמו קרוב לקץ הימים, אלא משום ידיעתו כי הכל מכון לקץ הימים, כאדם הנמצא לרגל עסקיו במקום פלוני, ומשגר פרנסה לבני ביתו, שבוודאי אוכל מן הפחות ומשגר מן המשובח.

אדם כי יקריב – בקרבן הבל ואדם

זהו שלמדנו חז"ל (ויקרא ב) "אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קֶרְבָן לַה' מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבֶּקֶר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קֶרְבָנְכֶם", כי אכן הורצה להקריב קרבן אשר יתקבל לרצון לפני ה', עליו להקריב כקרבנו של הבל שהקריב מן הצאן ומן המובחר.

ואמנם, כתב בספר צרור המור (שם) על הפסוק (בראשית ד) "וְהָבֵל הָבִיא גֹם הוּא", כי ראה הבל את קרבנו של קין ונתקנה בו, והלך והקריב גם הוא. אולם, קנאת סופרים זו – קנאה טובה היתה, שהרי לא גרמה לו להבל לזכות על אחיו, כי אם ללכת ולעשות כחלק הטוב שבמעשיו. בזה נעשתה הקנאה לפתח תקוה, ולסיבת רוממות, כי שמח ברוחניות ובטוב.

בזה יתבאר מאמר חז"ל (חולין ס), "ואמר רב יהודה, שור שהקריב אדם הראשון, קרן אחת היתה לו במצחו, שנאמר (תהלים סט לב) 'ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס'. והכוונה בזה, כי אדם הראשון היה יחיד בעולם, וכאשר עלה בדעתו להקריב קרבן, היה זה רצון פנימי עמוק אשר לא הושפע כלל מכל הערה חיצונית, וזוהי בחינת 'קרן אחת', שהתעורר מעצמו. וזהו שאמר הכתוב שהזכרנו 'אדם כי יקריב', כי באמת ראוי לו לכל אדם שיהיה קרבנו כקרבנו של אדם הראשון. ומכל מקום הגם שלא זכה הבל לבחינה זו, נתקבל קרבנו לרצון, אחר שהבין היטב את סוד הקרבן.

אמנם, עדיין היה דבר זה לצנינים בעיני קין, ומתוך

כך החלה מריבתם, עד שנסתיימה לבסוף ברציחה נוראה.

פנמו של הבל ותיקונו

אכן יש לנו להוסיף ולהודיע כאן מה שאמרו בזוהר הקדוש (תיקוני זוהר תיקונא שתי ותשע, דף קב.) כי ראוי היה הבל ליענש במיתה על שהציץ בשכינה, והיה בזה מעין חטא עץ הדעת, אשר בו נאמר (בראשית יג) "כִּי תֵאָנָה הוּא לְעֵינַיִם", ועל ידי שהכשילה חוה את אדם הראשון בראייתה, נכנס פגם זה בבנה הבל שנכשל בראייתו. וקין שהרגו – חשבון היה לו בזה ולא הרגו על חנם, ואלמלא חטא הבל בזה לא היה יכול קין לפגוע בו.

וכתב רבינו האריז"ל (ספר הליקוטים פרשת בראשית פרק ג), כי פגם זה של הבל שהציץ היכן שלא ראוי היה להציץ, תיקן משה רבינו – אשר כידוע הוא גלגולו ותיקונו של הבל, משה ראשי תיבות 'משה שת הבל' – בזה שהסתיר פניו במעמד הסנה, כי ירא מהביט אל האלקים. ובזכות זה זכה שנתקיים בו (במדבר יב ח) "וְתִמְנַת ה' יָבִיט" (ראה ברכות ז).

והנה, מזהו זה שנאמר בהבל כי הציץ בשכינה, לעומת משה רבינו אשר הסתיר פניו מהביט בשכינה. ודאי ענינים נשגבים אמורים כאן, אולם נוכל למצוא בזה ביאור גם כפי קט ערכנו, לפי מה שכתב רבינו בחיי בזה (שמות יג) וז"ל: "כי כשהקריב הבל קרבן הציץ בשכינה יותר מן ההשגה, ועל כן נתחייב מיתה. ומזה הזכיר בכאן 'ויסתיר משה פניו', כי ירא מהביט' – ממה שהביט כבר, כאדם שמתבייש ממה שכבר אירע לו. וזהו שדרשו רז"ל בפרק קמא דברכות (דף

ועצה יעוצה היא לכל יהודי העומד בפני נסיונות בעבודת ה', כי יוסיף ויעשה מצוות אחרות, ועל ידי זה יתאזר בנבונה ורחינות ויקבל כוחות חדשים

(ז) 'ויאמר לא תוכל לראות את פני' (שמות לג כ), 'אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, כשרציתי לא רצית עכשו שאתה רוצה איני רוצה'. כלומר, כשרצית בסבה לא רצית, שכן כתוב 'ויסתיר משה פניו', ועכשו שאתה רוצה ואומר 'הראני נא את כבודך', 'לא תוכל לראות את פני' (שם). 'ופליג אדרבי מאיר, דאמר רבי מאיר, בשכר שלש זכה לשלש, בשכר 'ויסתיר', זכה לקלסתר פנים, בשכר 'כי ירא', זכה ל'ויראו מגשת אליו' (שם לד ל), בשכר 'מהביט', זכה ל'ותמנות ה' יביט' (במדבר יב ח). ובאור זה, כי בשכר שנתירא עתה להביט אל האלקים, היא השכינה שהיא מדת הדין, ונקראת אספקלריא שאינה מאירה, זכה לסוף שנסתכל באספקלריא המאירה – היא מדת הרחמים".

ונראה, כי דברי רבי מאיר כאן הם לשיטתו, שהיה רואה בכל מעשה ובכל דבר את הפנימיות שבו, וכמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה כב) על הפסוק (בראשית ג כא) "וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתִנּוֹת עֹר וַיִּלְבָּשֵׁם", כי בתורתו של רבי מאיר מצאו כתוב 'כתנות אור'. כי העור החיצוני מכסה את האור הפנימי, אך באמת העיקר היא הפנימיות. וגם כאן הכיר רבי מאיר בעומק כוונתו הטהורה של משה רבינו בהסתרת פניו.

חובת הזהירות בשעת הדביקות

הנה כי כן, מחמת חטא עץ הדעת, נכשל גם הבל בזה שרצה לראות מה שנאסר עליו לראות. ואמנם זכה להקריב קרבן, אולם לא היה קרבנו אך ורק כדי לתת משלו לגבוה, אלא רצה לזכות ולקבל השגה על ידו, שהרי זו היתה תכלית כל ימיו בהיותו רועה צאן ומתבודד על מנת להשיג השגות נפלאות באלוקות. ומשום שלא התעורר מעצמו להקריב קרבן, עד אחר שראה את קרבנו של קין אחיו, לכן לא היה ראוי

לחזות בשכינה, וגזרה עליו מיתה.

בדומה לזה מצינו בנבד ואביוהא, אשר ביקשו להידבק בשכינה בכל עוז ומסרו נפשם על זה, ועדיין יצאה וכתאול אותם, כי הקריבו אש זרה אשר לא ציוה ה', ולא היו ראויים להביט בשכינה כפי שהביטו. כי הקרוב לשכינה – כל מעשה דק שעושה פוגם מאוד.

אין תשוקה בעולם כהדבקות באורו יתברך

דברים נפלאים השייכים לענין זה כתב רבינו האור החיים הקדוש בפרשתנו (בראשית ב א), כי ישובה והעמדתה של כל נפש מן הנפשות שברא אלקים בעולם, הינה רק על ידי כיסופיה ותשוקתה להתקרב לה' יתברך. וזה טעם מה שנבאר העולם כדורי, משום שהאור האלקי מקיף את כל העולם בשוה, ואלמלא היה הדבר כן היתה הנפש המשתוקקת לאלוקיה פורצת ועולה כלפי מעלה, אולם עתה שהאור שווה מכל צד, ממילא משתוקקת הנפש לכל צד בשווה, ועל ידי זה עומדת היא במקומה, וכל העולם כולו עם כל הנבראים כך הוא.

ומעתה נוכל להבין, כי באופן הרגיל כאשר משתוקק האדם לבוראו בבחינה שווה, הרי הוא בבחינת 'רצוא ושוב', ואין חלק הכוסף יותר מחבירו, ועל ידי זה מיושבת נפשו בקרבן. אולם מי שמבקש לצאת חוץ למחיצתו וכמה להתקרב לאש הגדולה ולאור הנערב יתר על המידה – אזי עלול הוא לבוא לידי כלות הנפש לגמרי, ותשוב אל האלקים אשר נתנה. זה הדבר אשר אירע להבל, שביקש להציץ – ונפגע, ודבר זה תיקן משה רבינו כי ירא מהביט אל האלקים, ובזה נעשו מכתנות העור – כתנות אור.

עשיית תשובה – בשמחת השבת

אם יש את נפשנו לדעת כיצד נוגעים הדברים אלינו, ומה נעשה אנו כדי לתקן חלק זה שבנו – נחזור אל הדברים שבהם פתחנו, בענין כבודה של שבת קודש והשמחה בה.

כי הנה, כך אמרו חז"ל על קין (בראשית רבה כב יג): "ויצא קין מלפני ה'" (בראשית ד טז), מהיכן יצא וכו', רבי חמא בשם רבי חנינא בר רבי יצחק אמר יצא שמוח, היך מה דאת אמר (שמות ד יד) 'הנה הוא יצא לקראתך' וגו', פגע בו אדם הראשון, אמר לו 'מה נעשה בדינך', אמר לו 'עשיתי תשובה ונתפשרתי', התחיל אדם הראשון מטבח על פניו, אמר, 'כך היא כחה של תשובה ואני לא יחייט יודע', מיד עמד אדם הראשון ואמר (תהלים צב א) 'מזמור שיר ליום השבת'."

וסיימו שם: "אמר רבי לוי, המזמור הזה אדם הראשון אמרו, ונשתכח מדורו, ובא משה וחדשו על שמו, 'מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה' וגו'."

ויש להבין, הלא לכאורה אחר ששמע אדם הראשון את דברי קין בנו, ודאי ביקש גם הוא לעשות תשובה, אם כן מה ענין המזמור ליום השבת לענין התשובה.

אולם, יתבאר הענין לפי דברי הרה"ק רבי יצחק מנעשכין זיע"א האמורים למעלה, כי כאשר נתן הקדוש ברוך הוא לקין אות – היה זה אות השבת, כי שמחת השבת היא הדבר הנפלא ביותר והמאיר ביותר, וממנה ישאב כל איש ישראל חיזוק אשר יסיר מעליו את כל הדאגות וכל הצרות. ודביקות בשבת היא התשובה בעצמה, והיא תשובתו של אדם הראשון אשר על ידה זכה לכתנות של אור.

ישמח משה במתנת חלקו – היא מתנת השבת, אשר זכה לה כבר בתוך שעבוד מצרים, כאשר יעץ לפרעה להסיר מעל בני ישראל את העול השעבוד ליום אחד (ראה שמות רבה א כח), ועל ידו היו יושבים ומשתעשעים במגילות שבידיהם ועוסקים בתורה (ראה שם ה יח), ומכח מתנה זו עמד והאיר לישראל, וזיכה להם מאוצרו הטוב.

יהי רצון שנזכה כולנו לאור הגנוז, בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.